

EL RÈGIM MUNICIPAL DE CALONGE AL SEGLE XV

MARIA VILAR i BONET

1. GÈNESI I EVOLUCIÓ DEL RÈGIM MUNICIPAL CATALÀ

ELS ORÍGENS

El germen de les nostres comunitats veïnals data dels primers anys de la dominació carolíngia de les nostres terres i es va anar consolidant al llarg dels segles següents (fig. 1). En aquest recorregut acusaria la imprompta de la feudalització del país al segle XI i, posteriorment, ja a la centúria següent, els primers fruits del moviment comunal.⁽¹⁾

Al principi del segle XIII, a les principals poblacions catalanes, ja hi havia un regisme popular, embrionari i patriarcal.

El conjunt de veïns ja tenia una personalitat pròpia, la *universitat*, integrada pels *prohoms* –anomenats anteriorment *bons homes*– o caps de casa o els més destacats d'entre ells per llur prestigi, riquesa o representació, els quals d'una manera habitual i sense cap nominació concreta, assistien als oficials reials, el *veguer* i el *batlle* en les funcions ordinàries del govern i resolució dels afers més importants, fins i tot en l'àmbit judicial, constituint així el seu consell assessor.

Aquestes assemblees veïnals basades en l'operativitat del binomi veguer-batlle i prohoms a manera d'articulació de l'autoritat reial en

(1) FONT RIUS, J.M. (1991): *La comunitat local o veïnal*. Simposi Internacional sobre els Orígens de Catalunya. Segles VIII - XI. Barcelona 1991, p.494-495.

Fig. 1. Calonge. Vista General

persona dels seus agents i de la representació inorgànica del veïnatge, ja actuaven en aquesta època d'una manera pública, sense cap ordenació institucional que sigui coneguda.

Segons el testimoni del cronista Bruniquer, la *universitat* de prohoms de Barcelona, sota la presidència del veguer, es reunia a la plaça del Rei, a les grades del Palau Reial, per tractar i resoldre d'una manera patriarcal, com a consell obert als habitants de la ciutat, per afers de diversa naturalesa –urbanístics, financers, econòmics, de política, al marge de les reunions de grups més reduïts, sortits del seu si, per assumptes concrets, però mai amb caràcter permanent.

L'OBRA REFORMADORA DE JAUME EL CONQUERIDOR

L'obra de Jaume el Conqueridor consistí a convertir aquest sistema premunicipal difós i inorgànic en un organisme amb quadres directius organitzats i regulació d'un funcionament adequat.

Aquesta transformació no comportà la supressió de l'antic sistema, sinó que el recolzà com a base i suport del nou règim que en constituïria la complementació i el perfeccionament.

Les reformes del rei consistiren bàsicament en l'articulació d'un petit grup de magistrats directius, vinculats amb l'autoritat dels oficials reials, veguer i batlle, conservant en la base l'antic cos de prohoms, reduït, ben aviat, a una representació o concentració de tots ells per tal de donar més agilitat a l'organisme de govern municipal.

L'obra de Jaume el Conqueridor fou realitzada per mitjà de disposicions i privilegis al llarg de 25 anys, entre els anys 1249 i 1274. Es tracta de diferents assaigs de legislació experimental a través dels quals, de forma provisòria o temporal, anava establint les bases del nou organisme municipal i les dotava de funcions i competències que asseguressin el seu dinamisme.

Jaume I fou el que amb les seves disposicions normatives atorgà al municipi de Barcelona la imprompta definitiva.

La trajectòria laboriosa del rei Jaume s'inicià l'any 1249. Pel juliol d'aquest any, el Conqueridor concedeix al municipi de Barcelona el primer privilegi oficial, dirigit als prohoms i a la universitat, concedint-los de tenir quatre *paers* de renovació anual amb els consellers que aquests volguessin com a assessors. Els paers aconsellarien al veguer i al batlle i ajudarien, juntament amb els prohoms, en l'administració de justícia. En cas de necessitat econòmica o militar per a la ciutat, els paers amb el veguer i el batlle estaven facultats per a congregar *l'assemblea general o comú* dels prohoms, i aquests estaven obligats a oferir l'ajuda requerida. Per posar en marxa la nova formació de govern, el rei en persona hagué de designar el primer equip de paers.

El clima general de progressió de la vida urbana, econòmica i social i política de la comunitat veïnal de Barcelona, quasi exigia l'establiment d'un sistema de govern institucionalitzat i permanent de la ciutat.

El pes específic de l'estament mercader barceloní en aquells decennis centrals del segle XIII, amb la seva aspiració a dirigir els afers de la ciutat, fou decisiu en aquella ordenació.

Després d'aquest privilegi inicial de 1249, seguiren altres disposicions reials. En 1258 un conjunt d'esdeveniments involucrats en una certa agitació social motivarien la concessió d'un nou privilegi de cara a afavorir els membres destacats del patriciat urbà. Per aquest privilegi desapareixien els paers i els vuit consellers passaven a ocupar el primer lloc en l'organització municipal com a assessors del veguer i auxiliats al seu torn, en cas que fos necessari, per un cos de 200 prohoms elegits per aquells com a reducció de l'assemblea general, cada cop més difícil de reunir en la seva totalitat.

En la distribució d'aquests 200 llocs, alguns autors hi han vist un inici de la discriminació dels diferents estaments urbans, ciutadans, honrats, mercaders i menestrals, amb predomini numèric dels pertanyents a aquest darrer.

En 1265 un nou privilegi apuntava cap a la simplificació d'òrgans i consells: 4 consellers com foren els seus antecessors els paers i els 200 prohoms reduïts a la meitat. Així sorgeix el Consell de Cent que tant de renom havia de tenir.

Finalment, amb el privilegi de 1274 es clou la gestació laboriosa del

règim municipal barceloní per part de Jaume I. Es confirma en el seu text tot allò que havia estat establert, amb algunes innovacions de cert interès: el nombre de consellers s'amplia a 5. Mantenien la tònica d'estreta connexió dels representants populars amb els oficials reials, veguer-batlle, sotmesos aquests a la vigilància dels primers en ordre al degut compliment de llurs deures.

Jaume I, amb les seves disposicions normatives, conferí al municipi de Barcelona la imprompta definitiva que el caracteritzaria durant diversos segles i que el constituïria com a patró de la majoria dels municipis reials de Catalunya i dels altres regnes catalanoaragonesos.

PERE EL GRAN; FILL I SUCCESSOR DE JAUME I, RATIFICA
EL RÈGIM MUNICIPAL ESTABLERT PEL SEU PARE

L'estructuració municipal de Barcelona realitzada per Jaume I, sempre amb un cert caràcter provisorio o temporal, fou ratificada amb caràcter definitiu pel seu fill Pere el Gran a través del privilegi conegut pel *Recognoverunt Proceres*, veritable carta constitucional de la ciutat de Barcelona, tan en l'aspecte jurídicopolític, com privat, obtinguda pels seus prohoms a la primeria de 1284, en situació crítica per al rei i per als seus regnes.

Aquest privilegi reial venia confirmava amb caràcter de perpetuïtat, d'una manera genèrica i global, l'organització de govern establerta pel seu pare a Barcelona, i configurava l'ofici dels consellers sota el doble vessant de servei a fidelitat del rei i a utilitat comuna de la ciutat.⁽²⁾

Al segle XIII la població de Calonge s'anava engrandint i creixia a redós del castell (fig 2).

Al principi d'aquesta centúria la jurisdicció de Calonge passà a la casa de Cruïlles.

L'any 1279, el rei Pere el Gran creà la batllia reial de Palamós i posà sota la seva jurisdicció Calonge, Vila-romà i Vall-llobrega.⁽³⁾

EL GOVERN MUNICIPAL ALS SEGLES XIV I XV

L'organització del govern municipal de Calonge es va desenvolupar de forma paral·lela al creixement de la població amb una burocràcia cada cop més complexa. Al segle XIV l'àrea d'aquest municipi es triplicà. El seu perímetre s'estenia des de can Savalls a la casa del senyor del mal ús i des del carrer Anselm Clavé al castell.

El cens de 1378 dona a Calonge 103 focs; 47 de cavallers, 29 d'església, 27 de franquers; en total 106 focs o sia uns 500 habitants.

(2) FONT RIUS, J.M. (1978): *Jaume I i el consell barceloní*. Séptimo centenario de la muerte de Jaime I el conquistador. (1276-1976). Patronato nacional del centenario. Madrid, p 98-100.

(3) CANER, P. (1983): *La vall de Calonge*. Ajuntament de Calonge i Generalitat de Catalunya, p. 96-99.

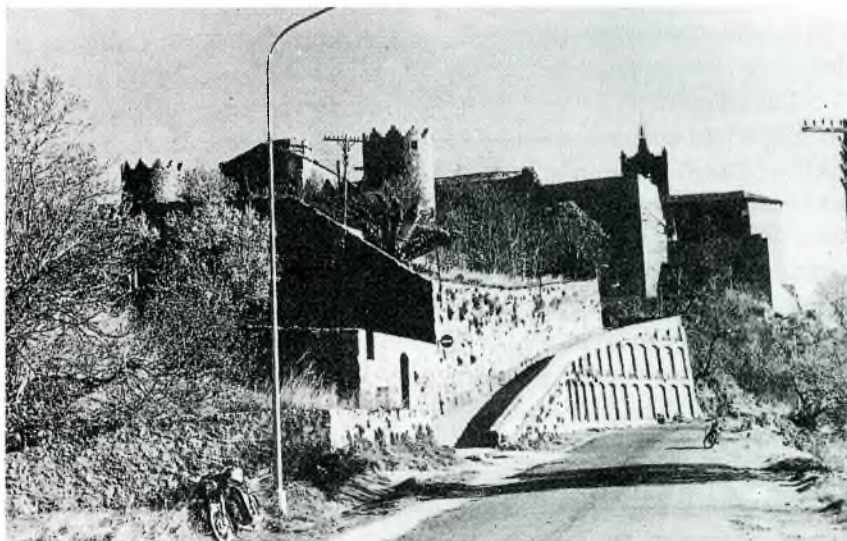

Fig. 2. El nucli antic agrupat a redós de l'església i el castell. Fotografia de Ll. Esteva

Fig. 3. Carrer del Càcul (S. XIV). Fotografia de M. Paradedda

Calonge era una de les poblacions més grans del Baix Empordà.

Del segle XIV són els típics carrers del Càcul (fig. 3) i de Sant Joan o de l'Educació (fig. 4).

També en aquesta centúria es construí el palau gòtic del castell.⁽⁴⁾

Al segle XV el creixement urbà quedà aturat, a causa la guerra civil i de les guerres remences.

El sistema de govern municipal es va anar perfeccionant i complementant per mitjà de privilegis reials sol·licitats per les universitats ciutadanes a mesura que creixien les necessitats de la població.

El mateix municipi va regular

(4) CANER, P.: op.cit.103-4.

Fig. 4. Carrer de Sant Joan o de l'Educació (s. XIV).
Fotografia de M. Paradedà.

la seva pròpia reglamentació amb la promulgació d'ordinacions, bans i crides que constituïen la base jurídica ensems amb els esmentats privilegis.⁽⁵⁾

En la vida municipal, els regnats dels primers Trastàmara tenen un gran relleu. La crisi dels grans municipis i el seu desenllaç cap a noves formes en la seva estructura, que havia de rematar en les grans reformes del rei Catòlic, sembla cada cop més clar que tenen el seu inici en el regnat d'Alfons el Magnànim.

La insaculació dels càrrecs i oficis ciutadans substituint els vells sistemes de cooptació, a

l'empara dels quals havia sorgit per tot arreu una potent oligarquia de les altes classes burgeses, va ésser a iniciativa d'aquest monarca o dels seus lloctinents, assajada en municipis dels seus regnes.

L'any 1450 la insaculació va ésser implantada en el municipi de Vic com un aspecte integrant d'una nova organització del règim municipal requerida i preparada pels mateixos representants de la ciutat en incorporar-se a la corona reial.

A final del regnat d'Alfons el Magnànim, el lloctinent Joan l'estén a Girona. La insaculació apuntava tan sols a alliberar els municipis de l'oligarquia dominant, confiant a la sort la renovació dels seus càrrecs.

En general, les monografies de municipis posen de relleu l'assoliment d'un cert grau de desenvolupament administratiu i social en aquests organismes, que degué correspondre al desenvolupament urbà i a la prosperitat econòmica de les poblacions amb la consegüent complicació dels serveis (fig. 5).

(5) BATLLE, C. (1988): *L'expansió baixmedieval*. Història de Catalunya p. 78 i 241. Barcelona, Edicions 62.

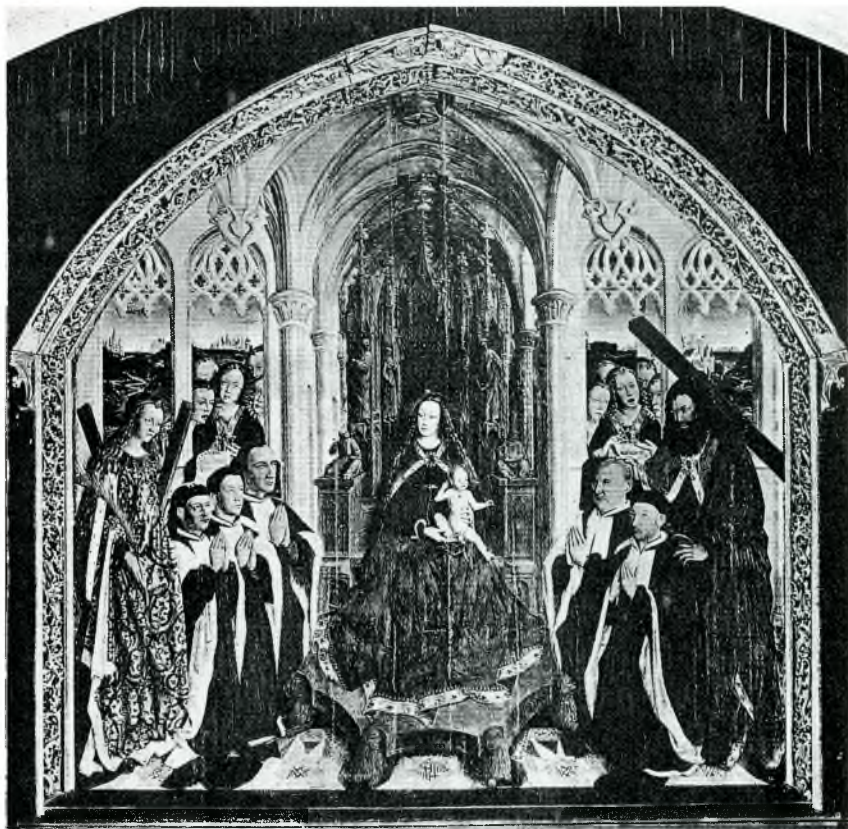

Fig. 5. Retaule de la Mare de Déu dels Consellers on es representen els cinc Consellers de la ciutat de Barcelona. Obra del pintor Lluís Dalmau (1443-5) (MAC)

El prestigi i la importància de les grans ciutats tenen en els anys que ens ocupen un exponent significatiu en les nombroses concessions de carreratge, per la qual cosa amplien el seu radi polític d'acció i la seva prepotència en el joc polític de l'època⁽⁶⁾.

2. ESTRUCTURA DEL RÈGIM MUNICIPAL DE CALONGE AL SEGLE XV

El règim municipal va anar desenvolupant-se per mitjà de la concessió de privilegis reials atorgats a petició de les universitats ciutadanes .

(6) FONT RIUS, J.M. (1976): *Las instituciones de la Corona de Aragón en la primera mitad del siglo XV*. IV Congreso de Historia de la Corona de Aragón. Barcelona, p.209-223.

Fig. 6. Miniatura de *Lo Crestià* de Francesc Eiximenis, en què està representat el conseller de Barcelona, Ramon Savall amb la gramalla pròpia dels consellers.

Els prohoms, universitat i singulars de Calonge ofereixen al rei pagar de llurs propis diners la redempció de la jurisdicció senyoral de la població, venuda per Joan I, l'any 1393, a Berenguer de Cruïlles, per la quantitat que aquest en va pagar. I li demanem la concessió de privilegis, mitjançant una sèrie de capítols, aprovats l'any 1437 per Alfons el Magnànim, els quals estructuraven el règim municipal.⁽⁷⁾ (Anex).

Tot seguit passem a analitzar aquests interessants privilegis municipals que estructuraven la vida ciutadana.⁽⁸⁾

UNIÓ PERPÈTUA A LA CORONA

El primer capítol es refereix a l'unió perpètua de Calonge a la Corona, de la qual mai més en pugui ésser separada.

CARRERATGE

Amb el desig que la ciutat de Barcelona assegurí la seva permanència en el braç reial, Calonge s'uncix a aquesta ciutat en forma de carreratge, és a dir, que el dit lloc i terme siguin i romanguin carrers d'aquella ciutat.

EL BATLLE

ESTABLIMENT DE L'OFICI DE BATLLE DE CALONGE

Abans que la jurisdicció del lloc i terme de Calonge fos venuda, l'any 1393, al noble Berenguer de Cruïlles, el batlle de la vila de Palamós era batlle i exercia jurisdicció en el lloc i terme de Calonge.

L'any 1437, Alfons el Magnànim concedeix als prohoms i a la universitat d'aquest lloc i terme, que Calonge tingui batlle per si, separat de la batllia de Palamós (fig.6).

REQUISITS PREVIS PER A L'EXERCICI DE L'OFICI DE BATLLE

El batlle ha d'ésser veí de la població, perquè, com que hi ha pocs habitants –Calonge tenia uns 150 focs o sigui uns 500 habitants–, un foraster del regiment de la batllia no s'hi podria sustentar.

L'ELECCIÓ

Cada tres anys els jurats i consell de Calonge elegiran tres prohoms, veïns d'aquesta població. La terna es presentarà al rei, si fos present a

(7) ACA, reg. 2767, fol. 149-153

(8) LALINDE ABADIA (1966): *La jurisdicción real inferior en Cataluña*. Barcelona p. 79-89

Fig. 7. Antic Ajuntament de Calonge, traslladat actualment a l'edifici de la plaça de la Concòrdia. Pregó de la Festa Major

Catalunya, i en cas d'absència, al batlle general, i en serà elegit un dels tres, aquell que més plaurà al rei o al seu cas al batlle general. L'elegit serà batlle per aquell trienni.

DURACIÓ DE L'OFICI

La duració és de tres anys.

LA RESPONSABILITAT

Abans de la seva actuació, el batlle haurà d'assegurar bé i suficientment en poder del batlle general de tenir judici de taula, com fan els oficials reials, és a dir, que, acabat l'exercici del seu ofici, els que es considerin perjudicats per la seva actuació podran presentar llurs reclamacions contra ell, que estarà obligat a contestar en dret. També tindrà de retre compte i raó, a la fi del seu regiment, al batlle general o a altre per ell, dels emoluments del seu ofici.

Així mateix, haurà de prestar seguretat mitjançant sagrament i home-natge en poder dels jurats del dit lloc o parròquia.

ATRIBUCIONS

S'adjudica al batlle la jurisdicció civil i criminal, mer i mixt imperi.

Els judicis del batlle només podran ésser apel·lats davant del rei o del primogènit, si són presents a Catalunya, i en la seva absència, davant el governador de Catalunya (fig.7).

Solament tenen capacitat per exercir la jurisdicció per damunt del batlle, el rei, el primogènit i el governador de Catalunya, si es trobessin presents a Calogne, però amb la condició que llurs escriptors, en marxar de la població, haurien de deixar en l'escrivania del batlle local les escriptures judicials que haguessin fet, exceptuant les derivades dels *Usatges auctoritate et rogatu, simili modo, princeps namque, camini et strate* i dels processos que se'n derivin.

En cas que el rei, el primogènit o el governador de Catalunya empresonessin algun habitant de Calonge, en marxar d'aquest terme, l'haurien de remetre al batlle local i no el podrien treure de la població, excepte que fos culpable de delictes reservats al rei, crims de lesa, *per los crims continguts en lo Usatge, auctoritate et rogatu, simili modo, princeps namque*.

Com a símbol d'aquesta plena jurisdicció i imperi del batlle, se l'autoritza perquè, juntament amb els jurats i prohoms del terme, pugui plantar costells i forques per ajusticiar els reus.

El batlle té la facultat de crear saigs —oficials que tenien com a comesa específica l'execució de les penes dictades pels tribunals— i nomenar un lloctinent natural del lloc, que podia destituir sempre que volgués.

El batlle té el poder per fer remissions i cancel·lacions de processos i deutes, excepte de traïdors, saltejadors de camins, sodomites, homicides i fabricadors de falsa moneda o que hagin comès crims de lesa majestat i tots aquells que s'acostumen a exceptuar.

EXCLUSIONS DE L'EXERCICI DE L'OFICI DE BATLLE

A més dels forasters, queden exclosos de l'exercici de l'ofici de batlle els homes de paratge i generosos, encara que visquin en el terme i contribueixin en les càrregues de la població. S'exclou també els domèstics o familiars i successors de Pere Galceran de Cruïlles —senyor de Calonge en temps de la redempció.

Tampoc no podran exercir l'ofici de batlle durant els nou primers anys Antoni Caritat, Nicolau Foxà, Pere Mercader i Andreu Blanch, veïns de la vila, per haver-se oposat a la redempció.

Queda, per tant, palesament demostrat que hi va haver un sector de la població que es va oposar a la redempció.

SALARI

El salari és de deu lliures barceloneses.

CONTRIBUCIÓ ECONÒMICA DEL LLOC I TERME DE CALONGE
EN LA REDEMPCIÓ

Han de contribuir a la redempció tots aquells que tenen en la població, masos, bordes, masos rónecs i terratinents, encara que siguin ciutadans d'algun altre lloc (fig. 8).

Per sufragar les despeses, s'autoritza el repartiment de talles. Les talles són repartiments d'un impost o contribució, de manera proporcional als béns dels contribuents per sufragar despeses d'un municipi en un moment determinat.

També s'autoritza la venda de censals morts –renda perpètua– i violaris–vitalicis–; impostos sobre el consum de pa, vi, carn i altres articles.

Els ingressos procedents d'aquestes imposicions s'aplicaren a sufragar les despeses de la redempció.

ELECCIÓ DEL CONSELL, JURATS, SÍNDICS I PROCURADORS

Anualment, el dia d'Any Nou era elegit el Consell, jurats, síndics i procuradors.

ELECCIÓ DE QUATRE PERSONES PER RESOLDRE QÜESTIONS MUNICIPALS

Anualment s'elegien quatre persones per resoldre qüestions sobre divisions de termes, rieres, camins o aigües.

CONFIRMACIÓ DE PRIVILEGIS

Es confirmen els privilegis de la població.

Fig. 8. Seu actual de l'Ajuntament de Calonge

ANEX

TRANSCRIPCIÓ

Capítols presentats pels prohoms, universitat i singulars del lloc i parroquia de Sant Martí de Calonge a Alfons el Magnànim i aprovats per aquest rei, relatiu a la incorporació a la Corona de dita població i en demanda de privilegis.

Molt alt e molt excellent senyor. Los prohoms, universitat e singulars del loch e parroquia de Sant Marti de Calonge, situat en la vegueria de Gerona, per lur gran naturalesa, volents e cobeians la honor de vostra senyoria e augmentacio del patrimoni de aquella, offiren humilment a vostra excellencia reembre e quitar de lurs propis diners lo mer e mixt imperi, jurisdicio civil e criminal e tot altre dret, en temps passat, venut e alienat per lo senyor rey en Johan, de alta recordacio, al noble mossen Berenguer de Cruilles, quondam, e als seus, segons apar per carta reebuda en poder d'en Johan de Bosagays, scriva del dit senyor, sots kalendarum de VIII de setembre, any mil trecents noranta tres, per lo qual quitament daran e pagaran la quantitat que re vera nombrant e reyalment, fou pagada lo temps de la dita venda per lo dit mossen Berenguer, pus empero, senyor, per vostra senyoria los sien liberalment atorgats los capitols següents:

I

Supliquen, donchs, senyor molt excellent, a vostra gran senyoria los dits prohoms, universitat e singulars del dit loch e parroquia de Calonge que per vostra merce ara de present uniats e incorporets e aiustets inseparablement a la reyal vostra corona e de vostres successors lo dit loch e son terme, mer e mixt imperi, jurisdicció civil e criminal, host e cavalcada, pau e guerra, axi, senyor, que per qualsevol causa o raho, per molt urgent o necessaria que fos, encara que fos de extrema necessitat, no pusquen en tot ne en partida en alguna manera que dir o cogitar se puixa de la dita reyal corona esser separats, encara que fos per raho de heretament de fills, nebots o altres persones, maridatge, passatge, cambra, reenes e per qualsevol extrema necessitat, faent-los-ne d'aquen privilegi paccionat axi largament e ampla com dictar se puixa. Plau al senyor Rey.

II

Item, senyor, supliquen molt humilment los prohoms, universitat e singulars dessus dits que en cas que per vos, senyor, o successors vostres o algu o alguns d'ells, havents auctoritat e poder fos fet o attentat en tot o en partida, scientment o ignorant, ço que Deus no vulla, lo contrari de les coses en lo pus prop precedent capitol contingudes, si dins XV dies apres que per los dits prohoms o part lur sera a vostra senyoria o a ells supplicat de la reduccio de les dites coses al primer stament, no haviets o havien totes les coses innovades fetes o attentades, reduhides, renovades e tornades al primer stament, ara per lavors e lavors per ara, lo dit loch e parroquia, mer e mixt imperi, jurisdicció e altres coses dessus dites tornen a la ciutat de Barchinona e passen e sien en propietat e perpetual senyoria e regiment de aquella sens alguna conexença e declaracio, axi que d'aci avant sien fets e fetes en propietat e possessio inseparables de la dita ciutat e lo dit loch e parroquia e son terme sia carrer de aquella, E ara per lavors lo dit senyor dona licencia a la dita universitat e singulars de aquella, que en tal cas,

puxen prestar e fer sacrament e homenatge als consellers de la dita ciutat, aquell reebents en nom e veu de aquella, volent e declarant lo dit senyor que venint lo dit cas, los dits sacrament e homenatge sien hauts per prestats e fets, axi be, com si prestats fossen reyalment. E los dits consellers hagen a prometre que venint lo cas dessus expressat los dits loch, mer e mixt imperi jurisdiccio e tot altre dret luit e quitat hauran e tindran en plena senyoria, ab tota integritat e aquells james de la dita ciutat no separaran ans inviolablement aquell loch e parroquia e altres coses dessus dites tindran unides e aiustades a la dita ciutat axi com a part e membre inseparable de aquella. Plau al senyor Rey.

III

Item, senyor, humilment suppliquen los dits prohomens, universitat e singulars que us placia per vostra merce a ells e a lurs successors atorgar que vengut lo cas en lo pus prop precedent capitol expressat, si la dita ciutat de Barchinona, consellers o regidors de aquella o altres qualsevol havents ne d'aquen poder donaven, venien, alienaven, transportaven o en qualsevol manera separaven en tot o en partida de la dita ciutat lo dit loch e terme, mer e mixt imperi e altres coses dessus dites o lo dit loch pendre e acceptar, venint lo dit cas, no volrien los dits prohomens e successors lurs licitament e franca, sens incorriment de alguna pena encontinent, ipso facto, puxen donar les dites coses a qualsevol ciutat, vila o loch reyal del Principat de Cathalunya. Plau al senyor rey en la forma en lo precedent capitol contenguda.

III

Item, senyor molt excellent, humilment suppliquen lo dits prohomens, universitat e singulars que per observancia de les dites coses vos placia per vostra merce ara de present sentenciar e declarar e axi mateix per sol consentiment o atorgament del present capitol, esser hagut per sentenciat e declarat efficaciter que alguna venda, donacio, alienacio o transportacio en cas que per vos, senyor, o per vostres successors o altres havents ne d'aquen poder fossen fetes dels loch e terme e altres coses dessus dites en tot o en partida sien nulles, casses e vanes e de neguna eficacia e valor e per semblant manera en lo cas que fossen de la ciutat de Barchinona totes aquelles que la dita ciutat faria e per consegüent puxen los dits prohomens e successors lurs licitament e sens incorriment de alguna pena resistir ab qualsevol linatge de armes e totes e qualsevol persones que als dits loch e parroquia e son terme vinguessen per donar e o pendre possessio de les coses dessus dites e que de nafres, mutilacions de membres o morts que d'aquen fossen fetes en persones de aquells tals, los dits prohomens e successors lurs universalment ne singular no sien en alguna cosa tenguts ne'ls puxa esser imputada alguna culpa com, senyor, ara per lavors e lavors per ara ho haiats tot per perdonat. Plau al senyor Rey.

V

Item, senyor, humilment suppliquen los dits prohomens, universitat e singulars que us placia per vostra merce a ells e a lurs successors atorgar que d'aci avant lo dit loch e terme de aquell sien e romanguen carrer e membre de la dita de Barchinona e los habitants e habitador d'aquell se anomenen ciutadans de la dita ciutat e s'alegren e's pusquen alegrar e ajudar de totes franqueses, libertats, immunitats que han acostumat de usar, alegrar e ajudarse ciutadans de Barchinona, axi com farien o porien si eren poblats dins los murs de la dita ciutat e fahien habitacio o foch en aquella. E que aço sia durat largament a profit dels dits supplicants a coneguda de lurr advocat. Plau al senyor rey en lo cas dessus dit en los precedents capitols e no abans.

VI

Item, senyor, que us placia per vostra merce fer remissio general als dits prohomens, universitat e singulars axi mascles com fembres, de qualsevol ley, stament o condicio sien de tots e sengles crims, excesses e delictes per forts e enormes que sien en tro al dia de la ferma dels presents capitols comeses e axi mateix de totes penes civils e criminals e altres qualsevol en que fossen cayguts o encorreguts tro al present dia, per virtud de la qual remissio e encara del present capitol sien cancellats e anul·lats e per cancellats e anul·lats esser hauts tots e sengles processos, e enantaments fets tro al dessus dit dia. Plau al senyor rey atorgar la dita remissio quan al interes de la sua cort e no en altra manera, ans reserva lo interes de la part si algu ni haura.

VII

Item, senyor, humilment suppliquen que per vostre special privilegi e encara en virtud del present capitol, vos placia atorgar perpetuament a la universitat del dit loch e terme e singulars de aquell, presents e esdevenidors, que tots anys lo dia de Ninou –Any Nou– puxen licitament e sens alguna pena, elegir lur consell e fer e constituhir jurats e puxen constituhir e fer sindichs e procuradors, tota vegada que ben vist los sera. Plau al senyor rey.

VIII

Item, senyor, com en temps passat, ans que lo dit mer e mixt imperi e altres coses dessus dites, fos venut al dit noble mossen Berenguer de Cruilles, lo batle de la vila de Palamos fos batle e exercis jurisdicccio en lo dit loch e terme de Calonge, que ara per vostra merce vos placia atorgar als dits prohomens e universitat de haver batle en lo dit loch e terme per si, separat de la dita batlia de Palamos. Plau al senyor rey.

VIII

Item humilment suppliquen que lo dit batle sia triennal e poblat dins lo loch damunt dit e terme. Com attes que en lo dit loch o terme no son sino poch's focs, hom stranger del regiment de la batlia de aquell no's posques sustentar.

E haia esser elegit lo dit batle en aquesta forma, ço es, que de trienni en trienni hagen esser elegits per los jurats e consell del dit loch e terme tres prohomens, habitants de aquell e aquells axi elets sien presentats a vos, senyor, o a vosaltres successors, presents empero, en Cathalunya, e absents, al batle general de Cathalunya. E la donchs haia esser elegit e triat un dels dits tres prohomens, aquell, senyor, que a vos o al dit batle, en son cas, mes placia. E aquell tal elegit e triat sia batle del dit loch e terme per aquell trienni.

Haia empero assegurar ans que us aquell tal batle, be e sufficientment en poder del dit batle general de tenir taula, segons fan altres oficials reials. E de retre compte e raho en la fi de son regiment al dit batle general o altre per ell, dels emoluments del seu affici. E axi mateixa haia prestar seguretat, mijançant sacrament e homenatge en poder dels jurats del dit loch de observar privilegis, usos, costums, libertats e franqueses del dit loch e parroquia.

E james en algun temps no puxa esser batle del dit loch e o terme hom de paratge, ne generos, encara que fos poblat en lo dit terme e contribuís ab ells ensemps en los carrechs de la universitat, ne algu qui sia domestich o familiar del noble mossen Pere Galceran de Cruilles, ne de sos successors, ne algun altre stranger.

E puxa lo dit batle crear saig o saigs al exercici de la dita batlia necessaris.

E haia ample e bastant poder de exercir dins lo dit loch e terme tota jurisdiccio, aixi civil com criminal e de mer e mixt imperi plenerament e poddrosa.

E haia per salari seu deu lliures barchinoneses, les quals sien pagades dels emoluments.

E que del juhi del dit batle, qual que sia, null hom se puxa, appellar sino a vostra senyoria o a vostre primogenit e successors e primogenits vostres o de aquells, stants, pero, dins lo Principat de Cathalunya. E en absencia vostra e de aquells al governador de Cathalunya e no altre. Plau al senyor Rey.

X

Item, senyor, supliquen que les persones aci nombrades, ço es, Antoni Caritat, Nicolau Foxa, Pere Mercader e Andreu Blanch, habitants de la dita vila, per ço com son venguts contra la reempso dessus dita, no puxen esser elets d'aquests nou anys a batle de aquella, ans ab lo present capitol vostra senyoria los ne foragita e vol e mana que no sien admeses en la dita elccio. Plau al senyor rey.

XI

Item humilment supliquen que en cas que los dits loch e terme, jurisdiccio, mer e mixt imperi e altres coses dessus dites pervenguessen e fossen adquirits a la dita ciutat de Barchinona, segons dessus es dit, los consellers de aquella, los quals la donchs serien, hagen a pendre dels dits tres, la un segons que podie lo dit senyor o lo dit batle general hi en poder d'ells haia fer la seguretat dessus dita. Plau al senyor rey.

XII

Item que lo batle del dit loch e terme, en cas que haia anar fora la batlia dessus dita, haia e puixa leixar son lochtinent en lo dit terme, que sia natural del dit lovh, per exercir tota jurisdiccio de la dita batllia e aquell lochtinent destituir tota vegada que al dit batle placia. Plau al senyor rey.

XIII

Item que lo batle del dit loch e terme present e esdevenidor puxa per son offici fer remissio e remissions, gracia e gracies e cancellacions de procesos e de manleutes, exceptat de bares, traydors, terncadors de camins, sodomites e homeyers e fabricadors de falsa moneda o que hagen comes crim de lesa maiestat e tots aquells qui's acostumen de exceptar. E no res menys que puxa lo dit batle guiar a son voler tota manera de gent e aquella desguiar tota vegada que al dit batle plaura, exceptat dels crims dessus dits. Plau al senyor rey que lo batle de Calonge puxa usar en lo dit loch e son terme de totes jurisdiccions e preeminencies que lo batle de Palamos usar podia en lo loch e terme dessus dits.

XIII

Item, senyor, humilment supliquen que lo dit batle del dit loch e terme ab los jurats e prohoms del dit terme qui son o per temps seran sens incorriment de alguna pena, puxen una vegada o moltes e tantes vegades com bens vist los sera, plantar e fer plantar costells e forques en aquells lochs que's voldran del di terme, en los quals costells e forques puxen esser posats e penjats los delats que ho merexeren. E que aquells e aquelles puxen mudar e fer mudar de un loch en altre, quan se voldran a lur coneguda. Plau al senyor rey.

XV

Item, senyor, humilment suppliquen que en lo dit loch e terme de aquellalgu per qualsevol nom sia o puxa esser appellat no puxa ne gos exercir o fer exercir alguna de les dites jurisdiccions, sino tan solament, vos senyor o vostres successors, primogenits vostres e lurs e governador de Cathalunya, estants empero en lo dit loch e dins lo terme de aquell e no en altra manera. Ans los dits mer e mixt imperi e totes les altres jurisdiccions en absencia vostra e dels altres dessus dits se hagen a regir e exercir per lo batle del dit loch e terme e no per algun altre. E que los scrivans vostres e dels dessus dits com partiran del dit loch e terme hagen a leixar totes les escriptures judicials que han preses e fetes dins aquells, ço es, dels fets que dins aquells seran començats, cullits e finats en la scrivania del dit batle, pus empero facen per los habitants del dit terme, tan solament o per algun d'ells. Exceptades aquelles scriptures que serien fetes per los Usatges (fig. 9), de auctoritate et rogatu, simili modo, principes namque, camini et strate e los processos de aquells o de algu de aquells devallants. Plau al senyor rey que les dites jurisdiccions sien exercides per lo batle del dit loch si e segons ans del empenyorament de aquelles fou acostumat per lo batle de Palamos.

XVI

Item, senyor, humilment suppliquen que placia a vostra merce que en cas que vos o los dessus dits o algu d'ells exints del terme del dit loch tinguessets o tinguessen o fahessets o fahessen detenir pres algun habitador del dit terme aquell haiats e hagen a remetre al dit batle e aquell no puxets ne puxen traure del dit terme, sino per crims de lesa majestat, trencament de camins, gitament de pau e de treva o de baya e per los crims continguts en lo Usatge. auctoritate et rogatu, simili modo, princeps namque. Plau al dit senyor, sobre aço servir si e segons ans del dit empenyorament fou acostumat en lo dit loch o e lo loch e terme de Palamos.

XVII

Item, senyor, molt humilment suppliquen que placia a vostra merce donar-los licencia e plen poder que present lo batle del dit loch, se puxen aiustar una vegada e moltes e ordenar entre ells e posar talles, delmes, redelmes, quintes, vintens e qualsevol altres drets e aquells levar per tant de temps que basten a pagar la quantitat que pagada hauran en la dita reemppo e les mssions d'aquen fetes e fahedores e que los fruyts qui'n exiran se hagen a convertir en aquelles. E puxen fer sindicat e sindicats una vegada e moltes per manlevar a censals e a violaris o en qualsevol altra manera ço que necessari sera e haura costat o costara la dita reemppo e per qualsevol coses dependents dels dits fets e obligar lo dret o drets que hauran posats o posaran per la dita raho e encara los bens de la dita universitat e de los singulars a aquells qui los diners los prestaran, axi universalment com particular. E que vos, senyor, façats fermar o fer fermar e contribuir en les dites coses tots aquells qui en lo dit loch e terme de aquell han masos o bordes e masos ronechs e terratinents en lo dit terme, ara sien ciutadans de alguna ciutat o altres. E los dits prohoms los puxen tracxar e levar la talla o taxa. Plau al senyor rey.

XVIII

Item placia a vos, senyor, donar licencia e facultat als dits prohoms e universitat de poder elegir cascun any quatre persones les quals puxen conixer de totes questions que sien o puxen esser d'aquí avant entre ells així per divisions de termes e de fexures, de rases, de rieres,

Fig. 9. El jurista Marquilles fa entrega als consellers de la ciutat de Barcelona, presidits per la reina Maria, esposa d'Alfons el Magnànim, de la seva obra, "Comentaris sobre els Usatges".

EL RÈGIM MUNICIPAL DE CALONGE AL SEGLE XV

de camins e d'albis o aygues e que aquelles questions puxen determenar e finir ells, empero fahents sagrament en poder del dit batle de haver-se be a leyalment en lo dit offici e exercici de aquell. E axi mateix hagen los dits prohomens facultat e poder de fer ordinacions que'ls plaura en lo dit lloch e parroquia e en aquells imposar pena e penes fins en quantitat de cinch lliures. Plau al senyor rey.

XIX

Item, senyor, supliquen los dessus dits que sia de vostra merce loar, aprovar e confirmar a ells e a successors lurs perpetualment tots e sengles privilegis, libertats franqueses e bons usos que han haguts e han fins en lo present dia e ells, axi mateix, restituir en aquells, supplint, senyor, que de vostre potestat reyal e aquest loament e confirmament valla tant com si los dits privilegis, libertats e usos eren aci expressament posats e inserts. Plau al senyor rey si e segons dels dits privilegis e libertats mellor fins aci han usat.

XX

Item, molt excellent senyor, humilment supliquen a vostra senyoria los dits prohomens, universitat e singulars que us placia per vostra merce atorgar-los que per spay de vint e cinch anys primers vinents puxen posar e fer cullir e levar imposicions tals quals se voldran en pa, vi, carn e altres coses que be vist los sera en los pobles qui son dins lo terme del dit loch e altres qualsevol declinants en aquell e encara si's volran en lo dit terme. Així empero que la moneda d'aquen provenidora hagen a convertir en pagar los carrechs de la dita recemença que no'n hagen a retre compte a vos, senyor, ne a vostres successors, ne a vostra cort, ne a lur. Plau al senyor rey.

XXI

Item, senyor, humilment supliquen los prohomens, universitat e singulars dessus dits que com ells o lurs predecessors no hagen acostumat pagar coronacio de reys, reynes, maridatge de fills, filles, germans, e nebodes lurs, ne cenes de presencia, de absencia o de primogenit que ara per vostra merce vos placia fer e atorgar-los special e perpetual privilegi de aquelles coses, axi que d'aci avant no sien tenguts pagar les dites coses o algunes de aquelles. Plau al senyor rey servir los si e segons es acostumat.

XXII

Item, senyor, humilment supliquen los prohomens, universitat e singulars dessus dits que per tal que les dites coses sien nuls reduides a memoria, vos placia manar dels dits capitols esser feta crida publica en les ciutats de Barchinona e de Girona e altres lochs hon los plaura. Plau al senyor rey.

XXIII

Item, senyor, humilment supliquen los dessus dits, que us placia per vostra merce per vos e vostres successors prometre en vostra bona fe reyal e jurar per los Santas Quatre Evangelis e per la Creu de Nostre Senyor, per vostres mans corporalment tocats que les dites coses, totes e sengles tindrets e observarets, tindran e observaran, e tenir e observar farets e faran perpetualment sens interpretacio alguna de dret o de fet e no y contravindrets o contravindran

per alguna causa e raho e en altra manera fer los dits promoissio e jurament axi fermament e bastant com fer se puxa e en semblants coses e maiors se acostuma fer. Plau al senyor rey.

XXIII

Item, senyor, que si primogenit o governador general o altre qualsevol official vendra o vendran a la dita vila de Calonge per qualsevol fets e voldran entrar en la dita vila, que ans del introit de aquells sien tenguts jurar tots los privilegis de la dita vila signanter lo damunt dit. E si ho recusaran fer o no voldran que la dita vila los pusca denegar la entrada e aquella defendre sens incorrinent de alguna pena civil e criminal, de la qual ara per lavors e lavors per ara romanguen absolts, quitis e immunes. Plau al senyor rey que sien tenguts jurar e servir los privilegis.

XXV

Item que si algunes paraules sinonimes o duptoses en lo present privilegi o capitols seran atrobades que meresquen o sofiren interpretacio alguna, que en tal cas, hagen a esser interpretades a profit e utilitat de la dita vila e dels habitants en aquella a consell de lurs advocats per ells lavors elegidors. Plau al senyor rey, substancia no mudada.

XXVI

Item que si algun official o altra qualsevol persona impetrara alguna cosa contrariant al dit privilegi que, ipso facto, com sera impetrada romanga e sia nulla e invalida no havent fermetat ne força alguna ans tantost sia haguda per abolida e tornada a no res axi com si no fos estada feta. E requests per la dita vila o sindich de aquella, tals impetrants sien tenguts desistir e relexar tal acte o actes mitjançant abolicio e cancellacio de aquells la qual cosa si recusaran fer, ipso facto, sien encorreguts en ira e indignacio de vos, molt excellent senyor, e en pena de mil florins, applicadorsa les dues parts a vos, senyor, e la una al comu de la dita vila per dan e interes de aquella. Plau al senyor rey.

XXVII

Item que si per alguna persona era intemptat alguna cosa perque lo dit privilegi romangués perjudicat e infringit que, en tal cas, los governador e batle o altre qualsevol official reyal del Principat de Cathalunya requests per la dita vila o sindich de aquella, conjuntament o divisa, sien tenguts donar-los consell, favor e ajuda tant quant mester los sera e la qualitat del fet requerra sots la fidelitat e naturalesa que son tenguts a vos, molt excellent senyor. Plau al senyor rey.

XXVIII

Derreraement, senyor, humilment suppliquen los dits prohomens, universitat e singulars que us placia per vostra merce de les coses contengudes en los presents capitols e en ciascun d'ells atorgar, manar e fermar privilegis paccionats e cartes e provisions segons la continencia de ciascun dels dits capitols o requerra, los quals privilegis, cartes e provisions e encara la carta fahedora dels presents capitols e totes altres fahents per la present reempcio sien fetes spachades e liurades als dits supplicants franques de dret de segell. Plau al senyor rey ab les respostes en la fi de ciascun capitol contengudes.